

#MHE „ZVONCE“

STUDIJA SLUČAJA MHE ZVONCE – TOLIKO KRŠENJA PROPISA I PROCEDURA NE MOŽE DA STANE U NASLOV

Teško je drugačije opisati slučaj izgradnje male hidroelektrane (MHE) „Zvonce“ u selu Rakita (opština Babušnica) nego kao sunovrat pravne države. Slučaj izgradnje MHE „Zvonce“ najbliži je čuvenom slučaju izgradnje hotela i restorana na Pančičevom vrhu bez građevinske dozvole. Ipak, objekat na Pančičevom vrhu se ruši, iako i to suprotno propisima, a opština Babušnica je usvojila prijavu završetka radova u konstruktivnom za MHE „Zvonce“, u septembru 2019. godine. Radovi na MHE „Zvonce“ su u 2018. i 2019. godini nesmetano izvođeni uprkos zabranama inspeksijskih organa, pa je investitor konačno i završio objekat. Inspekcija opštine Babušnica naložila je rešenjem od 03.01.2019. godine obustavu daljeg izvođenja radova. Rešenjem republičke inspekcije za zaštitu životne sredine od 04.01.2019. godine investitoru je zabranjeno izvođenje radova i naloženo da teren obuhvaćen radovima sanira i vrati u prethodno stanje. Ministarstvo rudarstva i energetike već više od mesec dana odbija da odgovori na zahtev Regulatornog instituta za obnovljivu energiju i životnu sredinu (RERI) i obavesti tražioca informacije od javnog značaja da li je investitoru MHE „Zvonce“ produžen status privremenog povlašćenog proizvođača električne energije.

Tokom izgradnje MHE „Zvonce“ narušena je životna sredina a derivacioni cevovod postavljen u korito reke, uprkos izričitim zabranama nadležnih organa. Izgradnjom ove MHE prekinut je prirodni tok Rakitske reke i pokrenuto klizište na privatnim parcelama stanovnika sela Zvonce. Tokom izgradnje MHE „Zvonce“ došlo je do protesta i sukoba između lokalnog stanovništva i investitora i njegovog privatnog obezbeđenja. Protiv stanovnika sela Zvonce podneto je više prekršajnih i krivičnih prijava, koje su efikasno procesirane od strane pravosudnih organa. Ni jedna prijava protiv investitora, prema saznanjima RERI-ja, još uvek nije doživela sudski epilog. Nakon što je sukob meštana i investitora u selu Zvonce privukao pažnju medija i javnosti, krajem 2018. godine, izgleda kao da je Zvonce danas zaboravljeno a meštani, iscrpljeni brojnim sudskim postupcima i gotovo svakodnevnim sukobima sa investitorom, posustaju u borbi u kojoj očigledno ne mogu da očekuju zaštitu države.

RERI je odlučan da borbu za zaštitu pravnog poretka, koji je ugrožen u selu Zvonce, vodi sve dok na raspolaganju ima pravne instrumente na nacionalnom i međunarodnom nivou.

Činjenice i tok postupka

Građevinska dozvola

Investitor „Mala hidroelektrana Zvonce d.o.o. Beograd – Stari Grad“ je od strane opštine Babušnica, opštinska uprava, odeljenje za privredu i finansije, odsek za privredu, urbanizam, komunalno stambene, imovinske i inspeksijske poslove dobio Rešenje o izdavanju građevinske dozvole (351-42/2015-02), 31.12.2015. godine, za izgradnju MHE Zvonce projektovane snage 390 kW na Rakitskoj reci. Tri godine kasnije investitoru je opštinska uprava u Babušnici izdala Rešenje o izmeni građevinske dozvole (ROP-BAB-28523-CPIH-2/2018 od 11.10.2018. godine) zbog promene tipa, konstrukcije dimenzija i položaja vodozahvata, izmene položaja trase cevovoda, kao i manjih izmena na objektu mašinske zgrade. Na osnovu izmenjene građevinske dozvole investitor je u 2018. godini izvršio prijavu radova i dobio potvrdu o prijemu prijave radova od strane opštinske uprave u Babušnici (ROP-BAB-28523-WA-4/2018) svega nekoliko dana nakon izdavanja rešenja o izmeni građevinske dozvole, 15.10.2019. godine, a pre nego što je istekao rok za žalbu na rešenje o građevinskoj dozvoli.

Izmenjenom građevinska dozvolom potvrđeno je da dozvola prestaje da važi, ako se u roku od pet godina od dana pravosnažnosti rešenja kojim je izdata Građevinska dozvola broj 351-42/2015-02 od 31.12.2015. godine, ne izda upotrebna dozvola.

Procena uticaja na životnu sredinu

Procena uticaja projekta izgradnje MHE „Zvonce“ na životnu sredinu nije sprovedena jer je Odeljenje za privredu i finansije opštinske uprave opštine Babušnica Rešenjem od 07.08.2013. (501-37-2/2013-4) utvrdila da za projekat izgradnje MHE „Zvonce“ nije potrebna procena uticaja na životnu sredinu. Rešenje je izdato na osnovu Zahteva za odlučivanje o potrebi procene uticaja na životnu sredinu projekta MHE „Zvonce“, zavedenog u opštinskoj upravi 18.07.2013. Zahtev, u koji je RERI imao uvid, je nepotpun i neuredan i nije mogao biti osnov za odlučivanje o potrebi procene uticaja na životnu sredinu.

Neposredno pre početka izvođenja radova Zavod za zaštitu prirode Srbije izvršio je terenski obilazak Rakitske reke, 21.09.2018. godine i u Rakitskoj reci, u zaseoku Rakita u selu Zvonce, utvrdio prisustvo zaštićene vrste ribe, potočne pastrmke i strogo zaštićene vrste potočnog raka.¹ Potočni rak je proglašen za strogo zaštićenu vrstu Pravilnikom o proglašenju i zaštiti strogo zaštićenih i zaštićenih divljih vrsta biljaka, životinja i gljiva (Službeni Glasnik RS, br. 5/2010 i 47/2011).

U zapisniku inspekcije Ministarstva zaštite životne sredine (922-480-501-00171/208-04) od 03.01.2019. navedeno je da se investitoru MHE „Zvonce“ zabranjuje postavljanje cevovoda u okviru prirodnog korita za veliku vodu nizvodno od vodozahvata, a u skladu sa Rešenjem Zavoda za zaštitu prirode 03 br. 020-2393/2 od 12.09.2018. godine.

---

¹ Dopis Zavoda za zaštitu prirode 03 br. 022-2265/2 od 08.10.2019.

Tok i zabrana radova na MHE „Zvonce“

Čim je investitor započeo izgradnju MHE, počeli su i protesti lokalnog stanovništva koji su povremeno prerastali u fizičke sukobe uz intervenciju policije.

Takvo stanje je postojalo sve do početka 2019. godine, kada je dalja izgradnja MHE „Zvonce“ zabranjena, od strane nadležnih organa. Zabrana izgradnje potvrdila je ispravnost reakcije lokalnog stanovništva i sumnje da se izgradnja MHE „Zvonce“ ne izvodi u skladu sa utvrđenim uslovima.

Naime, pravnosnažnim rešenjem Opština Babušnica, Opštinska uprava, Odeljenje za privredu i finansije, Odsek za urbanizam, komunalno stambene, imovinske i inspekcijski poslove, građevinska inspekcija (354-37/2018-02) od dana 03.01.2019. godine izvođaču radova, „Braun systems“, je naloženo da izvrši obustavu daljeg izvođenja radova. Rešenjem Ministarstva zaštite životne sredine, Odeljenja za nadzor i predostrožnost u životnoj sredini, Odeljenje za zaštitu biodiverziteta, Pirotski upravni okrug (922-480-501-00171/1/2018-04) od dana 04.01.2019. godine, zabranjeno je investitoru izvođenje radova i naloženo da teren obuhvaćen radovima sanira i vrati u prethodno stanje (odnosno, da izvadi cevi iz rečnog korita u dužini 300-350 metara), a zbog činjenice da su radovi izvođeni suprotno uslovima Zavoda za zaštitu prirode od 12.09.2018. godine. Nalazom republičke inspekcije utvrđeno je i da je na desnoj obali, u visini vodozahvata, došlo do aktiviranja klizišta površine 200-300 m². Takođe, utvrđeno je da je na levoj obali uništena vegetacija.

Investitor je bio obavezan da postupi u skladu sa Rešenjem odmah po prijemu istog, dok žalba na rešenje nije mogla da odloži izvršenje. Žalba na rešenje koju je podneo investitor odbijena je u aprilu 2019. godine.

Investitor nije postupio u skladu sa nalozima iz gore opisanih rešenja.

Kada je investitor u julu 2019. uprkos zabranama nastavio radove na postavljanju cevovoda RERI se uključio, na poziv lokalnih aktivista, i započeo borbu pravnim sredstvima za zaštitu životne sredine i vladavine prava. Istovremeno, nakon otpočinjanja radova nisu zabeležene intervencije državnih organa kako bi nezakonita izgradnja bila zaustavljena.

Pravna sredstva

Krivična prijava protiv investitora

Nakon prikupljanja obimne dokumentacije o slučaju izgradnje MHE „Zvonce“, u čemu su RERI-ju veliku pomoć pružili predstavnici Udruženja za zaštitu i očuvanje voda lužničkog kraja, Saveza mesnih zajednica Stare Planine i pokreta Odbranimo reke Stare Planine, RERI je Osnovnom javnom tužilaštvu u Pirotu podneo krivičnu prijavu protiv investitora „Mala hidroelektrana Zvonce d.o.o.“. Krivična prijava je podneta zbog osnovane sumnje da je, uprkos zabrani nadležnog Ministarstva zaštite životne sredine, investitor nastavio radove na izgradnji MHE. Prema dostupnim informacijama investitor je 5. jula 2019. godine nastavio sa radovima na postavljanju cevovoda u koritu Rakitske reke, uprkos tome što je nadležna

inspekcija 4. januara 2019. zabranila izvođenje radova koji nisu u skladu sa izdatim uslovima Zavoda za zaštitu prirode od 12.09.2018. godine. RERI je krivičnom prijavom nastojao da pokrene hitnu reakciju nadležnih organa kako bi se sprečila dalja eskalacija sukoba, ugrožavanje životne sredine i bezbednosti građana, zbog čega svako odlaganje ili nečinjenje organa javnih vlasti istovremeno pokazuje nesposobnost da uspostave poštovanje pravnog poretka na teritoriji Republike Srbije.

Zahtev za ponavljanje postupka izdavanja građevinske dozvole

RERI je u novembru 2019. podneo zahtev za ponavljanje postupka izdavanja građevinske dozvole za MHE „Zvonce“ na Rakitskoj reci. Ovim zahtevom RERI je zatražio i privremenu zabranu nastavka izgradnje, odnosno, privremenu zabranu svih aktivnosti vezanih za MHE „Zvonce“, do konačnog okončanja ponovljenog postupka. Zahtev za ponavljanje postupka podnet je nadležnom organu opštinske uprave opštine Babušnica.

Osnov za podnošenje Zahteva za ponavljanje postupka je taj što su se saznale nove činjenice i dokazi (čl. 176 st. 1 tačka 1 Zakona o opštem upravnom postupku), koje činjenice nisu bile poznate nadležnom organu, prilikom donošenja građevinske dozvole, a da je bila poznata, dovela bi do drugačije odluke.

Zahtevom za ponavljanje postupka je postavljen i predlog za određivanje privremene mere obezbeđenja, shodno odredbama člana 105. Zakona o opštem upravnom postupku, kojom bi se zabranilo Investitoru ili bilo kom trećem licu vršenje bilo kakve aktivnosti na MHE, do pravnosnažnog okončanja ponovljenog upravnog postupka.

Uvidom u prethodno navedena dokumenta Zavoda za zaštitu prirode u Rakitskoj reci je utvrđeno prisustvo strogo zaštićene vrste potočnog raka, kao i zaštićene vrste potočne pastrmke. Prema Zakonu o zaštiti prirode i pratećem Pravilniku, zaštita Potočnog raka sprovodi se zabranom korišćenja, uništavanja i preduzimanja svih aktivnosti kojima isti ili njegovo stanište može biti ugroženo. Iz tih razloga RERI je zaključio da je neophodno sprovesti postupak procene uticaja na životnu sredinu MHE „Zvonce“, čime bi se utvrdilo da li su zaštićene vrste ugrožene izgradnjom i/ili radom male hidroelektrane, a što nije na valjan način učinjeno prilikom inicijalnog izdavanja građevinske dozvole.

Iako je investitor 2013. godine podneo zahtev za odlučivanje o potrebi procene uticaja na životnu sredinu, taj zahtev nije sadržao podatke i informacije na osnovu kojih je nadležni organ mogao da odluči o potrebi izrade studije o proceni uticaja. Na osnovu takvog (neurednog) zahteva, nadležni organ je doneo odluku kojom je utvrdio da za projekat MHE „Zvonce“ nije potrebno izraditi studiju procene uticaja na životnu sredinu.

Kao članica Stalnog komiteta Bernske konvencije, Republika Srbija je obavezna da zaštiti strogo zaštićenu vrstu potočnog raka, a Opština Babušnica je u obavezi da za projekat MHE „Zvonce“, nakon utvrđenog prisustva potočnog raka, odredi obavezu izrade studije o proceni uticaja na životnu sredinu i ponovo odlučuje o zahtevu za građevinsku dozvolu.

Zaštita prava lokalnog stanovništava i aktivista

RERI je angažovao pravni tim na zaštiti prava lokalnog stanovništva i obezbedio pravnu zaštitu u prekršajnim i krivičnim postupcima pred sudovima. Lokalno stanovništvo je izloženo pritisku investitora koji se ogleda u pokretanju brojnih prekršajnih i krivičnih postupaka. Cilj ove aktivnosti je da se meštanima sela Zvonce obezbedi pristup pravdi i pravnim lekovima, pri čemu RERI ne prejudicira ishod postupaka niti unapred utvrđuje postojanje ili nepostojanje odgovornosti. Činjenica je da sudovi po podnescima investitora veoma efikasno postupaju te su stanovnici sela Zvonce bili izloženi materijalnim pritiscima zbog novčanih kazni, ali i drugim oblicima ugrožavanja zbog čestih izlaska pred pravosudne organe.

Ishod postupaka

U ovom trenutku postupci koje je RERI pokrenuo nisu dobili sudski epilog. Kako je RERI uz zahtev za ponavljanje postupka izdavanja građevinske dozvole za MHE „Zvonce“ zatražio i privremenu zabranu nastavka izgradnje, odnosno, privremenu zabranu svih aktivnosti vezanih za MHE „Zvonce“, do konačnog okončanja ponovljenog postupka, očekujemo da će nadležni organ postupati do kraja godine.

Nadležni organ je po odredbama Zakona o opštem upravnom postupku, u obavezi da donese rešenje, u roku od 60 dana, od podnošenja zahteva za ponavljanje postupka, te će se u odnosu na drugostepeno rešenje preduzeti adekvatni pravne aktivnosti. Ukoliko nadležni organ ne postupi u zadatom roku, onda postoji mogućnost podnošenja žalbe zbog ćutanje uprave, kojim bi se izvršio pritisak na organ da donese drugostepeno rešenje.

Što se tiče podnete krivične prijave, postupajući službenici Osnovnog javnog tužilaštva su obavestili RERI, da je krivična prijava RERI-ja združena sa prethodno podnetim prijavama protiv osumnjičenog, te da je osumnjičeni saslušan, o čemu RERI, kao podnosilac krivične prijave nije bio obavešten. Stoga se RERI pisanim putem izjasnio i zatražio od postupajućeg tužilaštva da ubuduće obaveštava RERI o svim radnjama koje će se preduzimati u predmetnom postupku, te da se zapisnik o saslušanju osumnjičene dostavi RERI-iju.

Zaključak

U ovom trenutku najznačajniji rezultat pokrenutih pravnih aktivnosti RERI-ja je svakako zastupanje lokalnog stanovništva, kojim je pokazano lokalnim aktivistima da nisu sami, te da mogu da očekuju adekvatnu pravnu pomoć.

Takođe, ukoliko bi postupajući organ, po podnetom zahtevu za ponavljanje postupka, doneo rešenje, kojim bi naložio da se celokupni postupak ponovi, to bi faktički značilo da je dalja izgradnja i puštanje u rad MHE „Zvonce“ onemogućena. Ovo je posebno važno imajući u vidu

da su nadležni organi tokom izgradnje utvrdili ozbiljno kršenje propisa i ugrožavanje životne sredine.

RERI će nastaviti da prati pokrenute postupke gde po predmetnim prijavama očekujemo osuđujuće presude, koje bi jasno pokazale da postupanje protivno rešenjima nadležnih organa i postupanje protivno Zakonu nije moguće, te bi kao takve imale ogroman odjek u javnosti.

RERI je svojim pravnim aktivnostima nastojao da obezbedi odgovorno postupanje javnih vlasti i da pokaže da kršenje propisa u oblasti zaštite životne sredine mora biti adekvatno sankcionisano.

Na kraju, ističemo da će svi gore navedeni postupci predstavljati praksu koja će biti značajna za dalje pravne aktivnosti i postupanja RERI-ja u sličnim postupcima i za najavljene izgradnje drugih mini hidroelektrana.

Pravni tim RERI-ja, novembar 2019. godine

Napomena:

Studija slučaja izrađena je u okviru projekta „Tvoje Pravo – Unapređenje transparentnosti, odgovornosti i učešća javnosti u značajnim infrastrukturnim projektima i planovima koji imaju uticaja na životnu sredinu“. Projekat se realizuje u okviru projekta „ACTION SEE – Odgovornost, tehnologija i mreža institucionalne otvorenosti u Jugoistočnoj Evropi“, uz podršku Fondacije za internet i društvo METAMORFOZIS. Projekat je finansiran sredstvima Evropske unije.

Svi izneti argumenti i stavovi u ovoj publikaciji ne predstavljaju nužno stavove donatora, Fondacije za internet i društvo METAMORFOZIS niti Evropske unije, i za sve informacije i zaključke iznete u ovoj publikaciji, kao i za njihovu tačnost, isključivu odgovornost snosi RERI.